

4. Валиев С. А. Принципы назначения наказания. СПб. : Юрид. центр Пресс, 2004. 388 с.

5. Набиев И. Г. Принципы назначения наказания : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Казань, 2004. 171 с.

6. Бурганов Р. С. Принципы уголовного права и принципы назначения наказания : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Казань, 2006. 183 с.

7. Сабитов Т. Р. Система уголовно-правовых принципов : монография / отв. ред. А. И. Чучаев. М. : Проспект, 2012. 236 с.

8. Бабаніна В. В. Кримінальне законодавство України: механізм створення та реалізації : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2021. 600 с.

Бондаренко Марина Сергіївна,

суддя Дарницького районного суду
м. Києва, кандидат юридичних наук

ЮРИДИЧНІ ОСОБИ ЯК СУБ'ЄКТИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕЗАКОННІ ДІЇ З ОТРУЙНИМИ ЧИ СИЛЬНОДІЮЧИМИ РЕЧОВИНАМИ

В Законі України про кримінальну відповідальність на сьогодні для юридичних осіб встановлена так звана «квазікримінальна відповідальність», і перший крок у цьому напрямку був зроблений завдяки внесенню законодавцем змін у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України ще у 2014 році [2].

Появі кожного закону передують умови його соціальної зумовленості, оскільки розвиток кримінального закону невід'ємно пов'язаний із розвитком та трансформацією суспільства, суспільних відносин, заради охорони яких він послуговується.

Втім, міжнародні зобов'язання, які взяла на себе Україна, це лише один із аспектів цього складного й багатогранного питання.

Як слушно зауважує П. Л. Фріс, актуальність питання, пов'язаного з участю юридичних осіб у злочині, полягає в інтенсивному створенні організованої злочинності, вважаючи, що у такій ситуації будь-які дії, спрямовані проти фізичних осіб – лідерів організованої злочинності, не спроможні призвести до позитивних наслідків. Водночас зазначає, що без ліквідації самих юридичних осіб будь-яка спроба припинити злочинну діяльність буде марною, так як на місце фізичних осіб – лідерів організованої злочинності прийдуть інші, що будуть продовжувати злочинну діяльність [7, с. 154].

Але в науці кримінального права з огляду на протилежність позицій щодо визнання юридичних осіб суб'єктом кримінальної відповідальності, противників цього все ж таки більше.

Між іншим, у кримінальному процесуальному законі закріплена можливість визнання юридичних осіб потерпілими. Тому, враховуючи, що наразі, у так званий «перехідний період», юридичні особи поступово визнаються законодавцем повноцінним учасником кримінально-правових відносин, то суто категорично заперечувати очевидні речі вже є марним. Більш корисним було б спрямувати зусилля науковців на розроблення певної доктрини щодо юридичних осіб і як суб'єктів кримінальної відповідальності, і як потерпілих, ніж знову констатувати прогалини у реформованому кримінальному законодавстві [1, с. 120].

На жаль, проєкт нового Кримінального кодексу України визнає суб'єктом кримінального правопорушення так само лише осудну фізичну особу – людину, тому і з прийняттям нового проєкту не отримає вирішення давно назріле питання щодо зміни цього посереднього стану юридичної особи на повноцінного суб'єкта відповідальності. Хоча слід відмітити, що проєкт містить набагато розширений перелік кримінально-правових засобів, що можуть застосовуватись до юридичної особи, на відміну від існуючого [6, с. 20].

Однак й щодо заходів кримінально-правового характеру є невизначеність щодо їх сутності. Так, О. П. Провоторов проаналізував розвиток наукової думки щодо проблем застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб. Й варто звернути увагу на таке, що якщо з позиції вчених, зокрема М. І. Панова, К. П. Задой, І. І. Митрофанова, В. С. Батраченка й ін., вважати ці заходи формою (проявом) кримінальної відповідальності, то законодавець припускається суперечливості, оскільки за ст. 2 КК України підставою кримінальної відповідальності є вчинення суспільно небезпечного діяння, яке містить склад кримінального правопорушення. У свою чергу, відповідно до доктрини вітчизняного кримінального права цей склад обов'язково має містити й такий елемент як суб'єкт, яким юридичні особи не визнані [5, с. 17].

Тому з огляду на слушність таких зауважень, пристану на думку цих вчених, доповнивши лише тим, що визнання юридичних осіб суб'єктом кримінальної відповідальності вже навряд стане революційним рішенням, не зруйнує доктринальні основи кримінального права, оскільки не вступатиме в колізію із кримінальною відповідальністю фізичних осіб, а лише її доповнюватиме, та водночас слугуватиме усуненню сприятливих умов й обстановки за якої вчинюються кримінальні правопорушення юридичними особами, масштабність негативних наслідків за якими може бути набагато більшою від злочинних дій окремо взятої фізичної особи.

Крім того, статтею 96-3 КК України передбачено загалом шість підстав для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру в разі вчинення певних кримінальних правопорушень. Без глибокого аналізу є зрозумілим про відсутність будь-

якої системності й послідовності щодо виокремлення окремих складів кримінальних правопорушень з Особливої частини КК України.

Так, у пунктах 1, 2 частини 1 цієї статті згадується ст. 306 КК України, яка передбачає кримінальну відповідальність за використання коштів, здобутих від незаконного обігу, у тому числі, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів. Підставами до застосування цих заходів стане те, якщо правопорушення було вчинено уповноваженою особою від імені та в інтересах юридичної особи (пункт 1) та коли не було забезпечено виконання покладених на уповноважену особу законом або установчими документами юридичної особи обов'язків щодо життя заходів із запобігання корупції (пункт 2).

Разом з тим, юридична особа не те, щоб не підлягає кримінальній відповідальності, до неї навіть не можна застосувати заходи кримінально-правового характеру в разі вчинення нею незаконного обігу отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів.

Таким чином, перелік кримінальних правопорушень, зазначених у ст. 96-3 КК України, ймовірно не може бути вичерпним. Принаймні на цьому етапі розвитку кримінального права зосередження в нормах Загальної частини КК України випадків вчинення правопорушень юридичними особами й притягнення їх до відповідальності за це, не виглядає практичним, видається більш вдало наразі діяти «точково» за окремими складами правопорушень Особливої частини КК України.

За приклад варто навести положення Кримінального кодексу Литовської Республіки. У Литві юридичні особи несуть кримінальну відповідальність за злочинні діяння, й цей досвід вважається успішним досить тривалий час, що дорівнює майже двадцять років. Наприклад, ст. 267 КК Литовської Республіки передбачає відповідальність за незаконне поводження із сильнодіючими й отруйними речовинами, суб'єктом якої є лише фізична особа. Однак за порушення правил законного поводження із наркотичними, психотропними, сильнодіючими або отруйними речовинами, коли той, хто порушив правила виготовлення, зберігання, обліку, видачі, перевезення або пересилання сильнодіючих або отруйних речовин, якщо внаслідок цього дані речовини були викрадені або іншим способом стали предметом нелегального обігу, то відповідальності підлягає юридична особа [3, с. 133, 134].

Наведений приклад подібний за змістом із положеннями ч. 2 ст. 321 КК України, які потребують законодавчих змін.

Список використаних джерел

1. Бондаренко М. С. Кримінальна відповідальність за незаконні дії з отруйними чи сильнодіючими речовинами або отруйними чи сильнодіючими лікарськими засобами : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2021. С. 120. URL: https://ndi.mvs.gov.ua/files/pdf/dissertation_Bondarenko_M_S.pdf.

2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з

виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України» від 13 травня 2014 року № 1261-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1261-18#n37>.

3. Кримінальний кодекс Литовської Республіки / переклад – К. В. Менченя; під ред. О. В. Коротюк. – К. : ОВК, 2021. – 158 с.

4. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

5. Провоторов О.П. Юридичні особи в кримінальному праві України : монографія / за наук. ред. к.ю.н. І.В. Шаповалової – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 188 с.

6. Проект Кримінального кодексу України (контрольний текст станом на 15 жовтня 2021 року). С. 20. URL: <file:///C:/Users/s61220/Desktop/1-kontrolnyj-tekst-proektu-kk-18-10-2021.pdf>.

7. Фріс П. Л. До питань про кримінальну відповідальність юридичної особи. Юридичний вісник. 2015. № 2 (35). С. 152–155.

Ботнарєнко Ірина Анатоліївна,

старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем протидії злочинності навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук;

Захарова Марія Сергіївна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ

СУБ'ЄКТИВНА СТОРОНА ЗАРАЖЕННЯ ВЕНЕРИЧНОЮ ХВОРОБОЮ

Будь-який злочин характеризується за допомогою ознак, які відносяться не лише до зовнішньої (фізичної), а і до внутрішньої (психічної) сторони злочинної поведінки людини. Таку сторону злочину, що відображає психічне ставлення особи до суспільно небезпечного діяння, що нею вчиняється, і до його наслідків, в юридичній літературі прийнято називати суб'єктивною стороною [1, с. 111].

Психічне відношення особи до вчинення нею протиправного діяння дає змогу більш точно встановити характер та ступінь його суспільної небезпеки, що дозволяє достатньо повно індивідуалізувати покарання, яке призначається винній особі, або вирішити питання про можливість її звільнення від відповідальності й покарання.

Загальновизнано, що до ознак, які визначають суб'єктивну сторону злочину, відноситься вина, мотив, мета та емоційний стан. Їх встановлення є необхідною умовою для правильної кваліфікації злочину, визначення ступеня суспільної небезпеки як діяння, так і особи, яка його вчинила, а отже, має неабияке значення для індивідуалізації відповідальності та покарання.